

Naslov članka/Article:

Učiteljeve podjetnostne kompetence: samocena učiteljev v projektu POGUM

*A Teacher's Entrepreneurship Competences:
Teachers' Self-Assessment under the Project POGUM*

Avtor/Author:

dr. Tina Štemberger, dr. Amalija Žakelj

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje 4-5/2021, letnik 52

ISSN 0350-5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2021

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Dr. Tina Štemberger, dr. Amalija Žakelj,
Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

UČITELJEVE PODJETNOSTNE KOMPETENCE: SAMOOCENA UČITELJEV V PROJEKTU POGUM

A Teacher's Entrepreneurship Competences: Teachers' Self-Assessment under the Project POGUM

IZVLEČEK

V prispevku predstavljamo rezultate študije, v kateri smo ugotavljali, kako učitelji ocenjujejo razvitost lastne kompetence podjetnosti ter v kolikšni meri kompetence podjetnosti po njihovi oceni razvijajo pri učencih. V študiji je sodelovalo 889 učiteljev osnovnih šol, ki sodelujejo v projektu POGUM.¹ Ugotavljamo, da učitelji zase ocenjujejo, da so pri razvijanju kompetence podjetnosti pretežno samostojni in neodvisni. Učitelji se počutijo najbolj suvereni pri kompetencah *ideje in priložnosti* ter kompetencah iz sklopa *akcija*, največ opolnomočenja pa bi potrebovali pri kompetencah *vir*. Na področju kompetenc iz sklopa *akcija* bi sicer kazalo učitelje v večji meri opremiti za prevzemanje pobude in sprejemanje hitrih in prožnih odločitev, pri kompetencah, vezanih na ideje in priložnosti pa predvsem pri razvijanju odkrivanja priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole.

Rezultati samoocene učiteljev se pričakovano zrcalijo tudi v oceni razvijanja kompetence podjetnosti pri učencih. Učitelji med področji pri sebi najnižje ocenjujejo razvijanje področja virov in hkrati poročajo, da prav to področje najmanj razvijajo pri učencih.

Ključne besede: podjetnostne kompetence, YouthStart, vizija, proaktivnost

ABSTRACT

The paper presents the results of a study that aimed to determine how teachers rate their own entrepreneurship competence and to what extent they are developing entrepreneurship competences in their pupils according to their own assessments. The study involved 889 primary school teachers who are participating in the project POGUM.² It has been determined that teachers see themselves as largely autonomous and independent in developing the entrepreneurship competence. Teachers feel most confident in the set of competences *ideas and opportunities*, and in the competences under the set *action*; they require the most empowerment in the *resources* set of competences. As regards the competences under the set *action*, the teachers should be better trained in taking the initiative and making fast and flexible decisions; in the case of competences relating to ideas and opportunities, they should mainly be taught how to discover opportunities for the social, cultural and economic development of the school.

As expected, the results of the teachers' self-assessment are also reflected in their assessment of the development of the entrepreneurship competence in pupils. As regards the different sets of competences, the teachers rate their development of the *resources* set the lowest, and report that they also foster this set the least in the pupils.

Keywords: entrepreneurship competences, teachers, project POGUM, resources, ideas, action

UVOD

Razvijanje in spodbujanje izobraževanja za podjetnost sta že več let med najpomembnejšimi političnimi cilji EU in držav članic. Kompetenca podjetnosti se uvršča med t. i. prečne ali mehke kompetence, ki so pomembne za krojenje

miselnosti mladih ter tudi za usvajanje spretnosti in znanj ter razvijanje odnosa, s katerimi lahko spodbujamo kulturo podjetnosti v Evropi. V nekaterih državah že več kot deset let izobražujejo za podjetnost, v drugih šele začenjajo (Poročilo Študija omrežja Eurydice: 216).

1 Projekt POGUM (Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah) sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

2 The project POGUM (Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah / Strengthening the Entrepreneurship Competence and Promoting Flexible Transition between Education and the Environment in Primary Schools) is co-financed by the Republic of Slovenia and the European Union from the European Social Fund.

Med temeljne dokumente EU razvoja podjetnosti v izobraževanju lahko med drugim umestimo: Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, Evropski referenčni okvir za podjetnost v izobraževanju (Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta, 2006); Sklepe Sveta o podjetnosti v izobraževanju in usposabljanju, št. 14402/14 (Svet Evropske unije Bruselj, 2014) ter tudi Študijo omrežja Eurydice (European Commission/EACEA/Eurydice, 2016).

Pomemben korak v skupnem razumevanju podjetnostne kompetence je naredilo Skupno raziskovalno središče v okviru Evropske komisije, ki je v imenu Generalnega direktorata za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje razvilo definicijo podjetnosti kot kompetence in referenčni okvir, ki se imenuje Okvir za podjetnostno kompetenco (Bacigalupo idr., 2016). Leta 2018 so pri Skupnem raziskovalnem središču EU izdali še publikacijo z usmeritvami, kako to kompetenco udejanjiti v praksi, in priložili primere za posamezne države EU (McCallum idr., 2018).

EntreComp je nadgradnja definicije podjetnosti, ki je bila opredeljena v Evropskem referenčnem okviru za podjetnost v izobraževanju leta 2006 in tako tudi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport na svoji spletni strani povzema najnovejšo definicijo podjetnosti: »Samoiniciativnost in podjetnost je sposobnost posameznika za uresničevanje lastnih zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev. Ta sposobnost pomaga posameznikom ne le pri njihovem vsakdanjem življenju in v družbi, ampak tudi na delovnem mestu pri razumevanju ozadja njihovega dela ter pri izkoriščanju priložnosti, je pa tudi podlaga za bolj specifične spretnosti in znanje, ki ga potrebujejo tisti, ki ustanavljajo socialne ali gospodarske dejavnosti ali k temu prispevajo. To bi moralo vključevati zavest o etičnih vrednotah in spodbujati dobro upravljanje. Podjetnost je kompetenca za življenje in je prisotna na vseh življenjskih področjih. Državljanom omogoča, da skrbijo za svoj osebni razvoj, aktivno prispevajo k družbenemu razvoju, vstopijo na trg dela kot zaposlena ali samozaposlena oseba in zaženejo ali širijo podjetja, ki so lahko kulturne, socialne ali komercialne narave.« (Prvi nacionalni Strateški svet za podjetnost v izobraževanju, 2020)

OKVIR PODJETNOSTNE KOMPETENCE (ENTRECOMP)

Okvir podjetnostne kompetence (EntreComp) je celovit, prilagodljiv in večnamenski referenčni okvir, ki je bil oblikovan zato, da bi evropskim državljanom pomagal razumeti pomen podjetnosti kot ključne kompetence za vseživljenjsko učenje in da bi jo bili zmožni uporabiti pri svojem delu. Okvir je zasnovan kot podpora in navdih za izboljšanje podjetnostne zmožnosti evropskih državljanov in organizacij, izvajati pa se je začel leta 2016 kot del Programa za nova znanja in spretnosti za Evropo. Okvir EntreComp pojasnjuje, kako naj bi razumeli **znanje, spretnosti in stališča**, ki tvorijo podjetnostno kompetenco – odkrivanje in izkoriščanje priložnosti oziroma zamisli ter njihovo preoblikovanje v družbeno, kulturno, finančno ali drugo vrednost (EntreComp, 2019).

Okvir EntreComp opredeljuje gradnike podjetnostne kompetence. Gradnike lahko uporabimo za podporo učenju in poučevanju podjetnosti v različnih okoljih, ki vključujejo

civilno družbo, podjetja, izobraževanje, mladinsko delo, skupnosti, novoustanovljena podjetja in posameznike. Okvir tudi opredeljuje priložnosti za podjetnost v kateri koli situaciji: od šolskega kurikula do inovacij na delovnem mestu, od pobud znotraj skupnosti do praktičnega učenja na univerzi. V okviru EntreComp je podjetnostna kompetenca obravnavana kot posameznikova in kolektivna zmožnost (prav tam).

Referenčni okvir kompetence podjetnosti je sestavljen iz treh področij kompetenc: „ideje in priložnosti“, „viri“ in „v akcijo“. Vsako področje obsega 5 kompetenc, ki skupaj tvorijo gradnike podjetnostne kompetence. Okvir razvija 15 kompetenc po 8-stopenjskem modelu napredovanja in predlaga izčrpen seznam 442 učnih rezultatov. Področja konceptualnega modela poudarjajo podjetnostno kompetenco kot sposobnost, da preidemo od zamisli in priložnosti k dejanjem z vključitvijo virov. Ti viri so lahko osebni (npr. samozavedanje in samoučinkovitost, motiviranost in vztrajnost), materialni (npr. proizvodni in finančni viri) ali nematerialni (npr. specifično znanje, spretnosti in stališča). Vsa tri kompetenčna področja so tesno prepletena: podjetnost kot kompetenca je krovni pojem. Tudi 15 posameznih kompetenc je medsebojno povezanih in jih je treba obravnavati kot celoto. Okvir se lahko uporablja kot osnova za razvoj učnih načrtov in učne dejavnosti, ki spodbujajo razvoj podjetnostne kompetence. Uporablja se lahko tudi za opredelitev parametrov pri evalvaciji in samoevalvaciji podjetnostne kompetence (Bacigalupo idr., 2016).

► Slika 1: Okvir EntreComp (prirejeno po Bacigalupo idr., 2016)

Razvijanje in spodbujanje izobraževanja za podjetnost sta že več let med najpomembnejšimi političnimi cilji EU in držav članic. Vendar pa analize kažejo, da v večini držav nimajo smernic za poučevanje za podjetnost ali pa so te zelo šibke. Iz večine držav so poročali, da so izobraževanje za podjetnost umestili v svoje izobraževalne programe, vendar samo v redkih primerih tudi o tem, da so pripravili priporočila za učitelje o posebnih tehnikah in metodah poučevanja oziroma učenja, torej so učitelji zelo avtonomni na tem področju. Če so pripravili smernice, so to smernice za poučevanje na sekundarni splošni ravni in v začetnem

poklicnem izobraževanju na šoli. Rezultati raziskave dajo slutiti, da so metode, pri katerih učenci pridobivajo izkušnje zunaj razreda in se povezujejo z resničnim svetom, osrednje pri izobraževanju za podjetnost. Vendar poročilo pokaže, da je samo v nekaj državah praktično usposabljanje za podjetnost, kot je oblikovanje »mini« ali »dijaških« podjetij oziroma projektno delo, redni in obvezni del izobraževalnega programa. Zato so jasne smernice pomembne, da učitelji prepoznajo in usvojijo primerne metode poučevanja za podjetnost, tudi najučinkovitejše metode za uspešno poučevanje teh spretnosti (Poročilo Študija omrežja Eurydice, 2016).

Poročilo opozarja tudi na odsotnost učnih izidov izobraževanja za podjetnost v večini držav članic omrežja Eurydice. Na splošno je pomanjkanje vseobsežnih učnih izidov izobraževanja za podjetnost med glavnimi zavirali razvoja učinkovitega in visokokakovostnega izobraževanja za podjetnost. Poznavanje dosežkov oz. napredovanje pa je pomembno, če želimo spremljati učenčev razvoj skozi čas, če želimo upoštevati različna izhodišča učencev ali pri raziskovanju, kako bi lahko ustvarili usklajeno pot izobraževanja o podjetnosti (EntreComp, 2019, www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf).

NAMEN ŠTUDIJE

Na temelju zavedanja, da je za razvijanje kompetence oz. sledenje napredku ključno preučiti začetno stanje, smo izvedli študijo, v kateri smo želeli pridobiti odgovora na vprašanja:

- kako učitelji ocenjujejo razvitost lastne kompetence podjetnosti ter
- v kolikšni meri kompetenco podjetnosti po njihovi oceni razvijajo pri učencih.

METODOLOGIJA

Metoda

V študiji je bila uporabljena deskriptivna metoda empiričnega pedagoškega raziskovanja.

Vzorec

V študiji je sodelovalo 889 učiteljev, med katerimi je bilo 89 (10,0 %) moških in 800 (90,0 %) žensk. Sodelujoči so bili v povprečju stari 43,6 let ($s = 14,06$), z razponom od 24 let do 67 let starosti, s povprečno delovno dobo 18,3 leta (standardni odklon 11,55) in razponom od 1 do 40 let delovne dobe. Med anketiranimi učitelji je bilo največ (48 %) takih, ki poučujejo v 2. triletju, nekoliko manj (45 %) je bilo učiteljev, ki poučujejo v 3. triletju, najmanjši (35 %) pa je bil delež učiteljev, ki poučujejo v 1. triletju. Nekaj (12 %) anketiranih je navedlo, da poučujejo drugod, pri čemer so se največkrat pojavili svetovalni delavci, učitelji DSP ter učitelji, ki poučujejo v dveh ali celo treh triletjih.

Postopek zbiranja podatkov

Podatke smo zbirali z anketnim vprašalnikom »Podjetnostne kompetence za učitelje«, pri oblikovanju katerega smo izhajali iz evropskega okvira za podjetnostno kompetenco EntreComp (Bacigalupo, idr., 2016, in EntreComp into Action (McCallum, 2018)). Vprašalnik smo skladno s metodološkimi priporočili večkrat preverili, njegova končna različica tako obsega 3 sklope: demografski podatki, samoocena razvitosti kompetence podjetnosti, ocena razvijanja kompetence podjetnosti.

Sklop Samoocena razvitosti kompetence podjetnosti je bil sestavljen iz trditve, ki izhajajo iz modela EntreComp (Ideje in priložnosti, Viri, Akcija) (Bacigalupo, idr., 2016), o katerih so se anketiranci odločali na 6- oz. 5-stopenjski ocenjevalni lestvici ter tako ocenjevali stopnjo razvitosti teh kompetenc pri sebi. Kompetence so bile razvrščene v tri sklope: Ideje in priložnosti (12 kompetenc), Viri (10 kompetenc) ter Akcija (16 kompetenc), po katerih v nadaljevanju tudi predstavljamo rezultate.

Sklop Ocena razvijanja kompetence podjetnosti pri učencih prav tako vsebuje trditve, ki izhajajo iz modela EntreComp, o katerih so se anketiranci odločali, v kolikšni meri posamezno kompetenco razvijajo pri učencih. Sodelujoči so na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici (1 pomeni ne razvijam do 5 zelo razvijam) ocenjevali razvijanje kompetenc podjetnosti pri učencih za vse tri sklope: Ideje in priložnosti Viri in Akcija.

Vprašalnik je bil kreiran na spletnem portalu 1ka, k izpolnjevanju so bili povabljeni osnovnošolski učitelji, ki so vključeni v projekt POGUM,³ zbiranje podatkov pa je potekalo od oktobra 2019 do decembra 2019.

Obdelava podatkov

Podatke smo obdelali na temelju opisne statistike (frekvence, odstotne frekvence oz. najnižji in najvišji rezultat, aritmetična sredina, standardni odklon).

REZULTATI

V tem poglavju najprej predstavljamo rezultate, ki kažejo, kako so učitelji samoocenili razvitost kompetence podjetnosti, nato pa se usmerimo na rezultate, ki prikazujejo, kako učitelji ocenjujejo razvijanje kompetence podjetnosti pri učencih.

Samoocena razvitosti kompetence podjetnosti pri učiteljih

Rezultate predstavljamo po treh sklopih: 1 ideje in priložnosti, 2 Viri ter 3 Akcija.

³ Projekt POGUM (Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah) sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Ideje in priložnosti

► Preglednica 1: Število in odstotek odgovorov za kompetence iz sklopa *Ideje in priložnosti*

Trditve	Odgovori						Skupaj
	Ne razvijam.	S podporo drugih.	V sodelovanju z drugimi.	Samostojno in neodvisno.	Neodvisno in odgovorno.	Kritično.	
Odkrivam priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole.	1 (0 %)	28 (3 %)	509 (62 %)	98 (12 %)	130 (16 %)	58 (7 %)	824 (100 %)
Razvijam ustvarjalnost.	1 (0 %)	9 (1 %)	194 (24 %)	311 (38 %)	225 (27 %)	84 (10 %)	824 (100 %)
Oblikujem ideje.	0 (0 %)	10 (1 %)	228 (28 %)	289 (35 %)	201 (24 %)	96 (12 %)	824 (100 %)
Preizkušam svoje ideje.	0 (0 %)	6 (1 %)	159 (19 %)	305 (37 %)	208 (25 %)	146 (18 %)	824 (100 %)
Uresničujem svoje ideje.	1 (0 %)	18 (2 %)	185 (23 %)	270 (33 %)	237 (29 %)	109 (13 %)	820 (100 %)
Razvijam sposobnost solidarnega ravnanja.	0 (0 %)	10 (1 %)	213 (26 %)	238 (29 %)	240 (29 %)	117 (14 %)	818 (100 %)
Etično in trajnostno razmišljam.	1 (0 %)	13 (2 %)	132 (16 %)	239 (29 %)	284 (35 %)	153 (19 %)	822 (100 %)
Etično in trajnostno delujem.	1 (0 %)	18 (2 %)	180 (22 %)	237 (29 %)	272 (33 %)	112 (14 %)	820 (100 %)
Razvijam empatijo.	1 (0 %)	6 (1 %)	85 (10 %)	255 (31 %)	330 (40 %)	145 (18 %)	822 (100 %)
Razvijam sodelovanje v skupini.	0 (0 %)	8 (1 %)	243 (30 %)	184 (23 %)	268 (33 %)	114 (14 %)	817 (100 %)

Iz Preglednice 1 je razbrati razpršenost odgovorov kompetenc v sklopu *Ideje in priložnosti*, kljub temu pa lahko ugotovimo, da se v večini primerov sicer kaže, da učitelji ocenjujejo, da postavljene kompetence razvijajo samostojno in neodvisno. V veliki meri ocenjujejo tudi, da neodvisno in odgovorno razvijajo etično in trajnostno razmišljanje in delovanje ter empatijo. Zanimiv je rezultat, ki kaže, da pri odkrivanju priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole v več kot polovici primerov sodelujejo z drugimi, prav tako pa tudi prek sodelovanja z drugimi razvijajo

sodelovanje v skupini. Prav ustvarjanje ustreznih pogojev za skupinsko delovanje, v katerem učitelji delajo in se učijo skupaj ter definirajo in redefiniirajo pomen podjetnostnih kompetenc, je tudi eden izmed ključnih elementov, ki sta ga v svojem modelu postavila Harris in Muijs (2005). Na sploh mnoge raziskave (Peltonen, 2015; Ruskovaara in Pihkala, 2015; Timperley, 2011) kažejo, da je sodelovalno učenje, ki temelji na refleksiji, pomemben dejavnik oblikovanja odnosa do učenja in poučevanja o podjetnosti.

2 Viri

► Preglednica 2: Število in odstotek odgovorov za kompetence iz sklopa Viri

Trditve	Odgovori						Skupaj
	Ne razvijam.	S podporo drugih.	V sodelovanju z drugimi.	Samostojno in neodvisno.	Neodvisno in odgovorno.	Kritično.	
Zaupam v svoje sposobnosti.	1 (0 %)	24 (3 %)	86 (10 %)	291 (35 %)	266 (32 %)	152 (19 %)	820 (100 %)
Načrtujem potrebne vire za uresničevanje idej.	2 (0 %)	20 (2 %)	259 (32 %)	266 (33 %)	211 (26 %)	60 (7 %)	818 (100 %)
Pridobivam potrebne vire za uresničevanje idej.	2 (0 %)	33 (4 %)	287 (35 %)	243 (30 %)	200 (24 %)	55 (7 %)	820 (100 %)
Uporabljam potrebne vire za uresničevanje idej.	3 (0 %)	16 (2 %)	209 (26 %)	290 (35 %)	224 (27 %)	76 (9 %)	818 (100 %)
Sem ekonomsko in finančno pismen/-a.	7 (1 %)	44 (5 %)	128 (16 %)	307 (37 %)	249 (30 %)	86 (10 %)	821 (100 %)
Sem sposoben/-a samoomejevanja.	4 (0 %)	24 (3 %)	75 (9 %)	314 (38 %)	276 (34 %)	124 (15 %)	817 (100 %)

Iz Preglednice 2 je razvidno, da za večino navedenih kompetenc velja, da učitelji ocenjujejo, da jih razvijajo samostojno in neodvisno, le pri pridobivanju virov za uresničevanje idej nekoliko bolj izpostavijo sodelovanje

z drugimi. Tudi pri tem nizu kompetenc se kaže, da je le nekaj učiteljev navedlo, da kompetenc ne razvija, zanimiv pa je tudi kar visok delež (34 %) učiteljev, ki so sposobnost samoomejevanja označili kot neodvisno in odgovorno.

3 Akcija

► Preglednica 3: Število in odstotek odgovorov za kompetence iz sklopa Akcija

Trditve	Odgovori						Skupaj
	Ne razvijam.	S podporo drugih.	V sodelovanju z drugimi.	Samostojno in neodvisno.	Neodvisno in odgovorno.	Kritično.	
Prevzemam pobude.	7 (1 %)	34 (4 %)	240 (29 %)	244 (30 %)	193 (24 %)	99 (12 %)	817 (100 %)
Sprejemam izzive.	1 (0 %)	18 (2 %)	153 (19 %)	288 (35 %)	240 (29 %)	119 (15 %)	819 (100 %)
Samostojno delujem za doseganje ciljev.	3 (0 %)	8 (1 %)	161 (20 %)	311 (38 %)	247 (30 %)	82 (10 %)	812 (100 %)
Načrtujem kratko-, srednje- in dolgoročne cilje.	3 (0 %)	23 (3 %)	234 (29 %)	272 (33 %)	198 (24 %)	83 (10 %)	813 (100 %)
Uresničujem kratko-, srednje- in dolgoročne cilje.	1 (0 %)	14 (2 %)	261 (32 %)	254 (31 %)	212 (26 %)	70 (9 %)	812 (100 %)
Sprejemam hitre in prožne odločitve.	13 (2 %)	37 (5 %)	194 (24 %)	287 (35 %)	190 (23 %)	97 (12 %)	818 (100 %)
Delam v timu.	0 (0 %)	11 (1 %)	315 (39 %)	145 (18 %)	228 (28 %)	119 (15 %)	818 (100 %)
Izkustveno se učim in vključujem druge.	2 (0 %)	11 (1 %)	279 (34 %)	215 (26 %)	219 (27 %)	91 (11 %)	817 (100 %)

Pri večini navedenih trditev lahko razberemo, da učitelji postavljene kompetence razvijajo. Ko gre za prevzemanje pobude, sprejemanje izzivov, samostojno delovanje za doseganje ciljev, načrtovanje kratko-, srednje- in dolgoročnih ciljev, sprejemanje hitrih in prožnih odločitev, večina sodelujočih učiteljev meni, da jih razvija samostojno in neodvisno. V sodelovanju z drugimi pa večinoma razvijajo uresničevanje kratko-, srednje- in dolgoročnih ciljev, delajo v timu ter se izkustveno učijo in vključujejo druge. Za vse navedene kompetence tudi velja, da je delež učiteljev, ki posamezno kompetenco razvijajo kritično, okrog 10 %. Razveseljiv je tudi rezultat, ki kaže, da le izjemno redki učitelji poročajo o tem, da teh kompetenc ne razvijajo. Pričakovati je bilo tudi rezultat, ki kaže, da v sodelovanju z drugimi delajo v timu in pri izkustvenem učenju vključujejo tudi druge, kar kot pričakovano (Harris in Muijs, 2005) izkazuje pomen skupinskega učenja v primerjavi z individualnim.

Če torej povzamemo rezultate samoocen učiteljev, lahko ugotovimo, da le-ti ocenjujejo, da navedene elemente kompetence podjetnosti večinoma razvijajo samostojno in neodvisno, v sodelovanju z drugimi pa razvijajo tiste

elemente kompetence podjetnosti, ki pravzaprav po svojih značilnostih tudi spadajo v kontekst skupinskega dela, kot so npr. odkrivanje priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole, sodelovanje v skupini, delo v timu, izkustveno učenje ipd. Prav tako ugotavljamo, da učitelji ne poročajo, da kakšnega elementa kompetence ne bi sploh razvijali, hkrati pa so dokaj nizki deleži učiteljev, ki so pri razvoju navedenih elementov že na ravni kritičnega razvijanja. Rezultati tako potrjujejo ugotovitve podobne študije (Leffler, 2019), ki kažejo na zavedanje o pomenu timskega dela pri razvijanju podjetnostne kompetence.

Ocena razvijanja kompetence podjetnosti pri učencih

Tudi v tem delu rezultatov sledimo strukturi: 1 Ideje in priložnosti, 2 Viri ter 3 Akcija.

Spomnimo, sodelujoči so na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici (1 pomeni ne razvijam do 5 zelo razvijam) ocenjevali razvijanje kompetenc podjetnosti pri učencih za vse tri sklope: Ideje in priložnosti, Viri in Akcija.

► Preglednica 4: Osnovna opisna statistika za razvijanje kompetence podjetnosti pri učencih v sklopu Ideje in priložnosti

Trditve	Število	Povprečje	Standardni odklon
Razvijanje empatije.	813	4,5	0,7
Razvijanje sodelovanja v skupini.	810	4,5	0,7
Razvijanje sposobnosti solidarnega ravnanja.	811	4,4	0,7
Razvijanje ustvarjalnosti.	814	4,3	0,7
Oblikovanje idej.	812	4,1	0,7
Etično in trajnostno razmišljanje.	812	4,1	0,8
Etično in trajnostno delovanje.	811	4,1	0,8
Razvijanje iniciativnosti učencev in učenk v okviru obveznega kurikula.	810	4,1	0,8
Preizkušanje idej.	813	4	0,7
Uresničevanje idej.	808	4	0,8
Odkrivanje priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole.	809	3,5	0,9
Razvijanje tekmovalnosti.	811	3,1	0,9

Iz Preglednice 4 lahko razberemo, da v sklopu Ideje in priložnosti učitelji poročajo o razmeroma zelo visokem razvijanju elementov podjetnostne kompetence. Najvišje sta ocenjeni kompetenci razvijanje empatije ($M = 4,5$, $s =$

$0,7$) ter sodelovanja v skupini ($M = 4,5$, $s = 0,7$). Najmanj pa učitelji razvijajo kompetenco odkrivanja priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole ($M = 3,5$, $s = 0,9$) ter tekmovalnost ($M = 3,1$, $s = 0,9$).

► Preglednica 5: Osnovna opisna statistika za razvijanje kompetence podjetnosti pri učencih v sklopu Viri

Trditve	Število	Povprečje	Standardni odklon
Zaupanje v lastne sposobnosti.	813	4,4	0,6
Vztrajanje pri uresničevanju idej.	812	4,3	0,7
Načrtovanje potrebnih virov za uresničevanje idej.	812	3,9	0,8
Pridobivanje potrebnih virov za uresničevanje idej.	810	3,8	0,8
Povezovanje potrebnih virov za uresničevanje idej (npr. mreženje).	811	3,6	0,9
Sposobnost samoomejevanja.	808	3,6	0,9
Ekonomska in finančna pismenost.	812	3,2	1

Iz Preglednice 5 lahko razberemo, da so učitelji, v primerjavi s kompetencami sklopa Ideje in priložnosti, razvijanje kompetenc v sklopu Viri v povprečju ocenili nižje. V tem sklopu najvišje ocenjujejo razvijanje zaupanja v lastne spo-

sobnosti ($M = 4,4$, $s = 0,6$) ter vztrajanje pri uresničevanju idej ($M = 4,3$, $s = 0,7$) najnižje pa so ocenili razvijanje ekonomske in finančne pismenosti ($M = 3,2$, $s = 0,9$)

► Preglednica 6: Osnovna opisna statistika za razvijanje kompetence podjetnosti pri učencih v sklopu Akcija

Trditve	Število	Povprečje	Standardni odklon
Delovanje v timu.	809	4,4	0,7
Sprejemanje izzivov.	812	4,2	0,7
Samostojno delovanje za doseganje ciljev.	806	4,2	0,8
Izkustveno učenje in vključevanje drugih.	809	4,2	0,8
Prevzemanje pobud.	811	4,1	0,7
Načrtovanje kratko-, srednje- in dolgoročnih ciljev.	809	3,8	0,8
Uresničevanje kratko-, srednje- in dolgoročnih ciljev.	810	3,8	0,8
Sprejemanje hitrih in prožnih odločitev.	807	3,6	0,9

Pri ocenjevanju razvoja kompetenc v sklopu Akcija, so učitelji precej enotni, saj se povprečne ocene razvijanja gibljejo od $M = 3,6$ do $M = 4,4$. Najvišje tako razvijajo delovanje v timu ($M = 4,4$, $s = 0,7$), v najmanjši meri pa sprejemanje hitrih in prožnih odločitev ($M = 3,6$, $s = 0,9$).

Ko gre za razvijanje kompetenc pri učencih, rezultati kažejo, da učitelji v največji meri razvijajo področje Idej in priložnosti, visoko pa ocenjujejo tudi razvijanje Akcije. Na drugi strani pa je na področju Viri zaznati nekoliko nižje ocene stopnje razvijanja.

SKLEP

Izhajajoč iz dejstva, da se lahko napredek področja (tudi kompetence podjetnosti) spremlja le na podlagi ustrezne spremljave, smo opravili študijo, v kateri smo ugotavljali, kako učitelji ocenjujejo razvijanje kompetence podjetnosti pri sebi ter kako ocenjujejo razvijanje te kompetence pri učencih. Ugotavljamo, da učitelji zase ocenjujejo, da so pri razvijanju kompetence podjetnosti pretežno samostojni in neodvisni, kar kaže na dokaj visoko stopnjo razvitosti

obravnavane kompetence, hkrati pa nakazuje tudi na še dodatne možnosti razvoja tega področja. Z vidika področjih kompetence podjetnosti se vsekakor kaže potreba po opolnomočenju učiteljev za razvijanje področja *vir*, saj iz strukture odgovorov lahko razberemo, da je to področje, na katerem se učitelji v primerjavi s področjema *ideje in priložnosti* ter *akcija* počutijo manj suvereni. Na področju *akcije* bi sicer kazalo učitelje v večji opremiti za prevzemanje pobude in sprejemanje hitrih in prožnih odločitev. Na področju *ideje in priložnosti* se kaže predvsem izziv pri razvijanju odkrivanja priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole.

Rezultati samoocene učiteljev se pričakovano zrcalijo tudi v oceni razvijanja kompetence podjetnosti pri učencih. Učitelji med področji pri sebi najnižje ocenjujejo razvijanje področja *virov* in hkrati poročajo, da prav to področje najmanj razvijajo pri učencih, podobno velja tudi za element področja *ideje in priložnosti*, tj. razvijanje priložnosti za socialni, kulturni in ekonomski razvoj šole. Povezanost med rezultati za učitelje in učence se izrazito kaže tudi pri oceni elementa *sprejemanje hitrih in prožnih odločitev*, ki so ga

tako učitelji nizko ocenili tako zase kot za učence. Rezultati nakazujejo, da se samoocena razvitosti posameznih elementov področij podjetnostne kompetence dejansko zrcali tudi v oceni razvijanja pri učencih, kar seveda nakazuje na pričakovano usmeritev: najprej moramo na področju podjetnostnega delovanja ustrezno opolnomočiti učitelje, in ko bodo ti suvereni na področju, bodo lahko uspešno in učinkovito razvijali tudi podjetnost pri svojih učencih. Do podobnih rezultatov je v študiji prišla tudi Peltonen (2015), ki trdi, da se spremembe začnejo pri učiteljih, katerih odnos nato vpliva na učenje učencev.

Tako so v povezavi z zgoraj omenjenimi ugotovitvami dobrodošla Priporočila Evropske komisije o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, v katerih so opredeljene ključne smernice pri podpori v kompetence usmerjenemu izobraževanju. Pri tem avtorji izpostavljajo tri ključne izzive (Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vse-

življenjsko učenje, 2018): uporaba različnih pristopov in kontekstov (meddisciplinarno učenje; partnerstva med različnimi ravni izobraževanja; raziskovalno učenje; spodbujanje k uporabi digitalnih tehnologij idr.); podpora učiteljem in drugemu izobraževalnemu kadru (pomoč pri ustvarjanju inovativnih praks, sodelovanju v raziskavah in ustrezni uporabi novih tehnologij pri v kompetence usmerjenih pristopih k poučevanju in učenju idr.) ter ocenjevanje in vrednotenje razvoja kompetenc (opisi kompetenc bi se lahko pretvorili v okvire za učne izide, ki bi jih lahko dopolnjevala ustrezna orodja za diagnostično, formativno in sumativno ocenjevanje in vrednotenje na ustreznih ravneh; digitalne tehnologije bi lahko prispevale k zajemanju različnih razsežnosti napredka učencev, vključno s podjetnostnim učenjem idr.). Ti bi morali biti na voljo vsem, zlasti pa nizko usposobljenim posameznikom, ki bi jih podprli pri napredovanju v nadaljnje učenje.

VIRI IN LITERATURA

Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union. Pridobljeno 20. 12. 2020 s spletne strani:

<https://openspace.etf.europa.eu/sites/default/files/2019-09/EntreCompFramework%2520ENG.pdf>.

EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence (2019). Pridobljeno 09. 11. 2020 s spletne strani: www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf.

European Commission/EACEA/Eurydice (2016). *Entrepreneurship Education at School in Europe. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Pridobljeno 22. 12. 2020 s spletne strani:

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/74a7d356-dc53-11e5-8fea-01aa75ed71a1/language-en>.

Harris, A., Mujijs, D. (2005). *Improving schools through teacher leadership*. Maidenhead, England: Open University Press.

Leffler, E. (2019). *An Entrepreneurial Attitude: Implications for Teachers' Leadership Skills? Leadership and Policy in Schools*. DOI: 10.1080/15700763.2019.1668021.

McCallum E., Weicht R., McMullan L., Price A. (2018). *EntreComp into Action: get inspired, make it happen* (M. Bacigalupo & W. O'Keeffe Eds.), EUR 29105 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018. ISBN 978-92-79-79360-8, doi:10.2760/574864, JRC109128.

Peltonen, K. (2015). How can teachers' entrepreneurial competences be developed? A collaborative learning perspective.

Education + Training, 57(5), 492-511. doi:10.1108/ET-03-2014-0033.

Poročilo Študija omrežja Eurydice (2016). "Entrepreneurship Education at School in Europe – 2016 Edition. Pridobljeno 09. 12. 2020 s spletne strani: https://www.eurydice.si/publikacije/Izobrazevanje-za-podjetnost-v-solah-v-Evropi-2016-SI-HI.pdf?_t=1554898406.

Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2018). Evropska komisija Bruselj, 17. 01. 2018. (SWD 2018)14 final). Pridobljeno 12. 12. 2020 na spletni strani: <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1/language-sl/format-PDF/source-17049445>.

Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. 12. 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006): Pridobljeno 09. 12. 2020 s spletne strani: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=LV>

Prvi nacionalni Strateški svet za podjetnost v izobraževanju (2020). Pridobljeno 09. 11. 2020 s spletne strani:

<https://www.gov.si/novice/2020-02-07-prvi-nacionalni-strateski-svet-za-podjetnost-v-izobrazevanju/>

Ruskovaara, E., Pihkala, T. (2015). Entrepreneurship education in schools: Empirical evidence on the teacher's role. *The Journal of Educational Research*, 108(3), 236-249. doi:10.1080/00220671.2013.878301

Svet Evropske unije Bruselj, 2014 (OR. en) 14402/14. Pridobljeno 09. 11. 2020 s spletne strani: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14402-2014-INIT/sl/pdf>.

Timperley, H. (2011). *Realizing the power of professional learning*. Maidenhead, UK: Open University Press.